

F R E D N I N G S V Æ R D I E R

DET CLASSENSKE BIBLIOTEK

SANKT ANNÆ ØSTER KVARTER, KØBENHAVNS KOMMUNE

Besigtigelsesdato:	22.03.2017
Besigtiget af:	Thomas Fjelstrup Nielsen
Journalnummer:	2010-7.82.07/101-0001
Kommune:	Københavns Kommune
Adresse:	Amaliegade 38, 1256 København K
Betegnelse:	Det Classenske Bibliotek
Fredningsår:	1918.
Omfang:	<i>Forhuset (nr. 38 opf. 1792 af Peter Hersleb Classen antagelig under medvirken af Andreas Kirkerup).</i>

— BYGNINGSBESKRIVELSE

I fredningsbeskrivelsen er der ikke taget stilling til lovligheden af bygningsarbejder foretaget i ejendommen.

Forhuset er et længehus, som indgår i Amaliegades husrække. Bag forhuset er en smal baggård, der er afgrænset fra den resterende gård ved et bræddehegn.

Forhuset er grundmuret i syv brede fag og har tre etager samt en uudnyttet tagetage. Taget er et skiferbelagt heltag, som mod gaden har en lav, bred frontkvist fra gavl til gavl. Forhusets facade er pudset og hvidmalet, og er herudover kendetegnet ved en granitsokkel og en kvaderpudset og fremtrukket underfacade, hvorover rejser sig en loggia med sandstenssøjler med joniske kapitæler i første og anden sals højde. Imellem søjlerne er et smedejernsrækværk. Over første sal er en båndgesims, og over søjlerne er arkitrav og attika i sandsten. I de næst yderste fag er diskrete sandstensportaler og lave granitræpper, hvoraf den sydlige har en blændet dør med vinduer i á la korspostvinduerne, mens den nordlige har en ældre, grønmalet, tofløjet fyldingshoveddør med ruder øverst. Stueetagen har traditionelle korspostvinduer, mens der på førstesalen er høje, rundbuede støbejernsvinduer med mindre sprosser, og på anden sal er torammede vinduer med en enkelt sprosse i hver ramme. Alle vinduer er malet sorte. I tagfladen er mod gårdsiden to blankmurede skorstenspiber, hvoraf den ene har flad røghætte.

Gårdsiden er to etager høj og otte fag bred, hvor det nordligste fag er i halv bredde. Murværket står pudset over en granitsokkel, og det afsluttes med en enkel, retkantet hovedgesims. Der er mod gården fire døre, hvoraf nummer to fra nord er en tofløjet fyldingsdør over et højt granittrin, mens de andre er enfløjede med småtopsprossede ruder i de øverste fyldinger samt i overvinduerne. I stueetagen er traditionelle krydspostvinduer, mens der i førstesalen er

empirevinduer. Undtagelsen herfra er det nordligste fag, hvor der er to enrammede vinduer samt i tredje fag fra nord, hvor der er et gennemgående, vertikalt vinduesbånd. Alle vinduer er småtopsprossede og har skifersålbænk, og alt træværk er malet mørkegrønt.

Ejendommen blev bygget til at huse Det Classenske Bibliotek. Forhuset har med kun mindre ændringer bevaret den oprindelige grundplan med forstue bag hoveddøren, korridor og kontorer samt forskellige sekundære funktioner, bagdør og hovedtrappen mod gården. Heriblandt er mod nord med adgang fra gården et mindre opbevaringsrum et par trin under gadeniveau. På første og anden sal ligger bibliotekssalen mod gaden, og mod gården kontorer på første sal og arkiv på anden sal. Bibliotekssalen har en symmetrisk plan med vægreoler, døre og en centralt placeret niche med en buste af bibliotekets testator. Toiletter er indpasset mod gavl og gård. På første sal er således en ældre indretning med en kvartsvingstrappe mod gavlen og toilet herover mod gården. Interiøret er kendetegnet ved oprindelige og ældre bygningsdele og -detaljer. Herunder hører parket- og bræddegulve, hel-, brystnings- og lysningspaneler, vinduesdetaljer, revledøre samt én- og tofløjede fyldingsdøre med indstukne hængsler, greb og tilhørende gerichter. Hertil kommer et oprindeligt skab med hængsler og låsetøj i opbevaringsrummet og på førstesalen en sandstenstavle med inskription og stukkantlister samt i bibliotekssalen en plint med bronzebuste, loftsstukkatur i form af feltinddelinger og rosetter samt nedhængte løbegange med støbejernsgelænder og understøtning af svungne støbejernsknægte.

Hovedtrapperummet har en særlig udformning. Her er en bred ligeløbstrappe med indstemte trin, en kanelleret forvange og i begge sider et gelænder med svære håndlister og slanke dokkerbalustre. Gelænderet ender i en vangesnirkel med en volutsvungen, kanelleret mægler. Nedenfor trappen er væggen formet som et bueslag, og her er klodstrinnet udformet som en repos. På første sal formidles overgangen til reposen med s-formede trin, og på anden sal splittes trappen op med et enkelt gelænder i midten til et arkivrum på hver side. Der er ligeledes oprindelige, enkle ligeløbstrapper i begge bibliotekssalens ender mellem gavlvæggen og salens skalvæg. Hertil kommer en lille, ældre spindeltrappe med bræddebeklædte vægge, der mod sydgavlen forbinder stueetagen med førstesalen.

— BYGNINGSHISTORIE

Efter at Christian IV (1577-1648) i 1647 nedlagde den gamle Østervold (som gik langs Gothersgade), og i stedet anlagde en ny vold langs nuværende Øster Voldgade til Kastellet, opstod Ny-København, og dermed blev København omtrent 40 % større. Med den efterfølgende byplan fra 1649 blev der skabt en mængde nye gader,

der ifølge planen skulle opkaldes efter danske besiddelser, kongelige og højere stænder, deriblandt Amaliegade. Denne blev opkaldt efter Frederik den 3.'s dronning, Sofie Amalie, der her havde sit lystslot, Sofie Amalienborg.

Mellem Amaliegade og Bredgade (tidligere Norgesgade) ligger Frederiks Hospital, der blev opført i 1752-57 af Nicolai Eigtved. Efter Eigtveds død overtog Lauritz de Thurah arbejdet med at opføre hospitalet. Hospitalet er komponeret, så det er symmetrisk omkring den øst-vestgående hovedakse.

Aksen ender mod øst i Amaliegade 38, hvor gehejmekonferensråd Peter Hersleb Classen den ældre (f. 1738 – d. 1825) i 1795 lod opføre Det Classenske Bibliotek, sandsynligvis efter egne tegninger men med hjælp fra hofarkitekt Andreas J. Kirkerup. I 1866 blev loggiaens oprindelige stenbalustre udskiftet med det nuværende smedjernsrækværk, og ved samme lejlighed blev den sydlige indgangsdør blændet.

Biblioteket tilhørte oprindeligt generalmajor Johan Frederik Classen, som ved sin død i 1792 testamenterede det til den til lejligheden oprettede fond, Det Classenske Fideicommis, som skulle gøre biblioteket offentligt tilgængeligt. Det var det tredjestørste bibliotek i København og blev i 1867 slået sammen med Københavns Universitetsbibliotek. Frem til sommeren 2017 rummer bygningen Det Konserveringsfaglige Videncenter, som er en del af KADK Biblioteket.

— KILDER

Bramsen, Bo red.: København, før og nu – og aldrig, 1987

Lange, Bente: Københavns Farver, 1996

Nationalmuseet: Historiske huse i det gamle København, 1972

Raabyemagle, Hanne: Klassicisme i København - arkitekturen på C.F. Hansens tid, 1998

Weilbachs Kunstnerleksikon. Red. Sys Hartmann m.fl., 1994-2000

— MILJØMÆSSIG VÆRDI

Ejendommens miljømæssige værdi knytter sig dels til forhusets beliggenhed i Amaliegades husrække og dels til dens placering overfor Frederiks Hospital. I kraft af sin proportionering indgår forhuset således i gadens yderst herskabelige og helstøbte bebyggelser både mod nord og langs den vestlige side af gaden. Med facadekomposition og materialeholdning skiller forhuset sig dog ud

fra de resterende bygninger, hvorved det markerer sin status som en særlig bygning. Det understreges af placeringen for enden af hovedaksen i Frederiks Hospital, hvorved Det Classenske Bibliotek er med til at binde området sammen og bidrager som et værdifuldt led i rækken af repræsentative og iøjnefaldende forhuse, der fastholder Frederiksstadens karakterfulde og fornemme gade.

Til gårdsiden har forhuset miljømæssig værdi, da det med sit konsekvent enkle udtryk og materialer danner et helstøbt, traditionelt Københavnsk gårdmiljø.

— KULTURHISTORISK VÆRDI

Ejendommens kulturhistoriske værdi knytter sig overordnet til bygningen som et velbevaret, klassicistisk biblioteksbyggeri. Klassicismen som arkitektonisk ideal vandt indpas i midten af 1700-tallet, i takt med borgerskabets stigende indflydelse, og kom som stilart til at præge de ejendomme, der blev opført i perioden fra anden halvdel af 1700-tallet til midten af 1800-tallet.

I det ydre ses de klassicistiske træk i den grundmurede ejendom, hvis symmetrisk opbyggede facade er udsmykket med granitsokkel, kvaderfugtet underfacade, dørindfatninger i sandsten, loggia med joniske sandstenssøjler over to etager, båndgesims, arkitrav og attika. Taget skjules fra gaden ved tilbagetrækningen grundet gavlkvisten samt arkitrav og attika, hvilket understreger facadens klassicistiske formsprog, der viser bygningen som en læringsinstitution med rødder i antikken. Alle bygningsdele og – detaljer er således elementer i klassicismens formsprog, ligesom de traditionelle korspostvinduer, idet formatet er det oprindelige og meget typisk for perioden. Der er ligeledes kulturhistorisk værdi ved førstesalens store, fornemme vinduer og anden salens mezzaninvinduer.

Hertil kommer ejendommens skorstenspiber og den traditionelle forskel på den præsentable facade og den mere enkle, gårdside med de småtopsprossede vinduer, som på opførelsestidspunktet var gammeldags og billigere end korspostvinduerne mod gaden. Den mere pragmatiske og funktionsorienterede gårdside understreges af den varierede vinduessætning. Her er murværket pudset og bærer ingen udsmykning, kun granitsoklen beskytter det nedre murværk, og hovedgesimsen tjener til at holde vandet væk fra mursiden.

Det klassicistiske bygningsideal afspejles i det indre i såvel den bevarede planløsning som interiører, hvor bibliotekssalen er placeret på den præsentable først sal mod gaden, mens de underordnede funktioner som kontorer er indrettet i stueetagen og mod gården, ligesom tagetagen på traditionel vis står ubenyttet. De bevarede dele

af de oprindelige og ældre interiører har ligeledes stor kulturhistorisk værdi, idet de vidner om periodens udsmykningsideal og æstetiske præferencer. Der er således bevaret gulve, paneler, døre, vinduesdetaljer samt i opbevaringsrummet et oprindeligt træskab med hængsling og låsetøj og på førstesalen stukkantlister samt en sandstenstavle med inskription omhandlende bibliotekets opførelse. Hertil kommer bibliotekssalens symmetriske planløsning og overdådige interiør med den centralt stillede plint med bronzebuste, endevæggenes skjulte trapper, loftstukkatur, nedhængte løbegange og sirlige forgyldninger. Endelig kommer i bibliotekssalen loftsstukkatur i form af feltinddelinger og rosetter samt nedhængte løbegange med støbejernsgelænder og understøtning af svungne støbejernsknægte.

Ejendommens trapper er ligeledes af kulturhistorisk værdi, herunder særligt hovedtrappens fine udformning med dens yderst repræsentative og herskabelige dimensioner og detaljering. Dernæst kommer de skjulte trapper i bibliotekssalen, den ældre spindeltrappe og førstesals toilet, som er indrettet, hvor trappen tidligere løb til en murgennembrydning til nabobygningen.

— ARKITEKTONISK VÆRDI

Den arkitektoniske værdi knytter sig i det ydre til den udpræget symmetriske facadekomposition, hvor de horisontale linjer i sandstenssoklen, den kvaderfugede stueetage, rækværket, gesimsbåndet, arkitrav og attika giver bygningen en lidt tung og seriøs fremtræden. De horisontale elementer kontrasteres af de høje vinduer og loggiaens vertikalitet, der bidrager til et let og luftigt indtryk. Hertil kommer de symmetrisk placerede døre i de næstyderste fag, som giver stabilitet og ro. Facaden med den taktfaste vinduessætning indrammes af stueetagen, der med kvaderfugningen virker som base for loggiaen, og den øvre afslutning med arkitrav og attika – denne let aflæselige komposition giver bygningen en klassiske forankring med en velafbalanceret og fornem fremtræden.

Til gården knytter den arkitektoniske værdi sig til det pudsede murværk uden detaljer eller dekorationer og den enkle farveholdning. Gårdsidens varierede vinduessætning modvirkes til dels af granitsoklen og den enkle, retkantede hovedgesims, der binder kompositionen sammen og bidrager til at give den et relativt roligt og karakterfuldt udtryk.

I det indre er der arkitektonisk værdi ved de bevarede snedkerdetaljer med gulve, trapper, døre og paneler. Hovedtrappens særlige udformning og detaljering forstærker iscenesættelsen af den besøgendes oplevelse. Bibliotekssalens symmetriske plan og fine

detaljer i loft, vægreoler og løbegange understøtter ligeledes indtrykket af et værdigt og ophøjet læringsrum.

— BÆRENDE FREDNINGSVÆRDIER

I ejendommens ydre knytter de bærende fredningsværdier sig til det grundmurede, klassicistiske forhus. Herunder hører facadens tidstypiske og righoldige udsmykning med samtlige detaljer, herunder soklen, kvaderfugningen, dørindfatninger, loggiaen med rækværk, gesimsbånd, arkitrav og attika. Hertil kommer alle ejendommens oprindelige og ældre bygningsdele og -detaljer, herunder vinduer i forskellige formater, skifertag og skorstenspiber. Endelig kommer den prunkløse gårdside med alle dele og detaljer samt den traditionelle materialeholdning.

I ejendommens indre knytter de bærende fredningsværdier sig til de bevarede dele af den oprindelige og ældre planløsning med den fornemme bibliotekssal på første sal mod gaden, mens andre funktioner er holdt i stueetagen og mod gården. Hertil kommer den ubenyttede tagetage og bibliotekssalens symmetriske plan. Dertil kommer alle oprindelige og ældre bygningsdele og -detaljer, herunder parket- og bræddegulve, hel-, brystnings- og lysningspaneler, vinduesdetaljer, revledøre samt én- og tofløjede fyldingsdøre med indstukne hængsler, greb og tilhørende gerichter. Endvidere kommer i stueetagens opbevaringsrum et træskab, på førstesalen en sandstenstavle, stukkantlister og bibliotekssalens plint med bronzebuste, loftsstukkatur og nedhængte løbegange med støbejernsgelænder og understøtning af svungne støbejernsknægte. Endelig kommer det fint udformede og detaljerede hovedtrapperum, de sekundære trapper samt den traditionelle materialeholdning.

— ANBEFALINGER

Ingen angivet.